

Tien jaar ALFA-nieuws

Met het nummer van ALFA-nieuws dat nu voor u ligt, wordt tien jaar ALFA-nieuws afgesloten. We kijken terug op de afgelopen jaren.

INEKE VAN DE CRAATS

Hoe het begon

In april 1997 organiseerde de sectie Nederlands als tweede taal van de Vereniging van Leraren in Levende Talen een studiedag over alfabetisering in het onderwijs aan jeugdige nieuwkomers in het voortgezet onderwijs (de zogenaamde internationale schakelklassen, ISK's). Er was helaas te veel belangstelling om iedereen die wilde komen een plaats te geven. Een maand later werd de studiedag herhaald. Beide studiedagen eindigden met een forum waarin duidelijk de problemen en behoeften van deze groep docenten naar voren kwamen. Het gevoel dat door velen gedeeld werd, was dat men op een eilandje werkte, dat er op die eilandjes veel en hard gewerkt werd maar dat er geen verbinding was met het vasteland. De vraag aan de organisatoren van die studiedagen was om een vorm te vinden waarin informatie en ervaring uitgewisseld zouden kunnen worden. Al snel werd besloten dat een nieuwsblad waarin docenten, onderwijsondersteuners en alfabetiseringsdeskundigen aan het woord konden komen, een goede vorm zou zijn. Levende Talen verleende een eenmalige startsubsidie en de NT2-sectie subsidieerde een deel van de kosten gedurende

het eerste jaar. Na een jaar was het kindje voldoende levensvatbaar om zonder financiële steun van de ouders door het leven te gaan. Voor zijn vierde verjaardag kwamen er al huwelijksaanzoeken binnen, onder andere van uitgeverij Coutinho. Vijf jaar lang heeft de redactie zelf de lay-out, de administratie, de publiciteit en de verzending verzorgd en dus zelf ieder nummer zorgvuldig in plastic hoesjes gestopt, althans nadat

sommige abonnees eerder soms een lege wikkel hadden ontvangen zonder ALFA-nieuws erin. De zesde jaargang verscheen bij uitgeverij Coutinho, die de vormgeving, de verzending en de administratie verzorgde en ALFA-nieuws een plek gaf op de website. Het blad had eerst een donkerblauw aanzien, daarna een groen en verschijnt nu in pittig paars. Maar behalve de vorm is ook het aandachtsgebied uitgebreid.

Van een blad voor alfabetiseringsdocenten in het voortgezet onderwijs is het een tijdschrift geworden voor ieder die te maken heeft met onderwijs aan laagopgeleide jongeren en volwassenen. Niet alleen alfabetisering binnen NT2 maar ook Nederlands als moedertaal en rekenen aan volwassenen hebben een plaats in het blad gekregen. Bovendien is de redactie uitgebreid met Vlaamse deskundigen.

Redactie

Vanaf het begin was het de bedoeling om het een blad voor en door docenten te laten zijn. Docenten zouden vragen uit het veld kunnen aanleveren, waarop we in het blad gezamenlijk een antwoord zouden kunnen formuleren. Mieke van der Loop van scholengemeenschap Durendael meldde zich al aan tijdens de studiedagen en na het verschijnen van het eerste nummer kwamen daar Henny Jellema en Dicky Wijland, respectievelijk uit Haarlem en Rotterdam, bij. Met Jeanne Kurvers en schrijver dezes vormden we de eerste redactie, terwijl de docenten elkaar afwisselden in de redactie. De focus kwam steeds meer te liggen op alfabetisering in de volwasseneneducatie omdat daar meer cursisten waren, meer materiaal verscheen en de docenten van de ISK's ook een minder geïsoleerde positie kregen. Sommige scholen subsidieerden zelfs hun docenten die redactielid waren omdat het als een vorm van bijscholing werd gezien. In

chronologische volgorde maakten deel uit van de redactie: Cathy Berg van Nieuw-Rotterdam, Yolande Timman en Elske Palstra van het Horizon College, Mie Sterckx van het NT2-centrum in Leuven, Liesbeth Jansen van Durendael. Met de overgang naar Coutinho, kwamen ook Jacqueline Veth van het ID College en Inge Schuurmans van de Karel de Grote hogeschool in Antwerpen. Ben Hermeler was enige tijd onze rekendeskundige en Lucelle Timmermans richtte zich op de NT1-groep. Anno 2007 zijn daar bijgekomen Marlon Poppelaars, enthousiast voorvechter van aandacht voor leesvaardigheid in het vmbo en de praktijkschool, Charlotte Cannegieter, docent en lerarenopleider (Alfa)NT2 en lid van de werkgroep Alfa-NT2 van de beroepsvereniging NT2, Danielle Boon, VN-medewerker alfabetisering op Oost-Timor, en Katrien Janssens, alfa- en rekendocent van het Centrum voor Basiseducatie Zuiderkempen. Daarnaast hebben we vaste medewerkers van de redactie (gehad): Carry van de Guchte als schrijver van een leesmethode voor 10- tot 14-jarigen (*Lezen doe je overal*), Ria van Adrichem, deskundig op het terrein van Nederlands als moedertaal in de 'basiseducatie' en schrijver van boeken voor deze doelgroep, en Corinne Sebregts, remedial teacher en jarenlang coördinator van de ISK van het Stedelijk College in Eindhoven, sinds een jaar directeur van een praktijkschool.

Tien jaar volgemaakt

Er zijn twee redactieleden die de tien jaar hebben vol gemaakt en een die dat bijna heeft gepresteerd. Henny Jellema heeft negen jaar vol gemaakt, Jeanne Kurvers en Ineke van de Craats tien jaar. Jeanne is een van de heel weinigen in Nederland met heel veel deskundigheid op terrein van alfabetisering. Alfabetisering is altijd haar expertise bij uitstek geweest. Zij heeft die expertise gedeeld met de leden van de redactie, die zonder uitzondering genoten hebben van de discussie waarbij het soms fel toeging, flitsender en feller dan de lezer er op papier vanaf kon lezen. Ik zelf heb getracht al deze mensen – bijna zonder uitzondering vrouwen – te stimuleren tot het schrijven of laten schrijven van artikelen en de activiteiten te bundelen tot goed gevulde nummers. Dat is soms een stressvolle bezigheid, maar altijd minder tijdrovend dan toen we het nog zonder Coutinho stelden. Ook namens Jeanne kan ik zeggen dat we het allebei met enorm veel plezier en enthousiasme hebben gedaan, elkaar veel hebben opgevangen als een van beide het te druk had met andere zaken (van onderwijs tot promotie en van zorgtaken voor kinderen en kleinkinderen tot geliefde anderen) en dat we dat nooit hadden kunnen doen zonder een redactie die zich aan de afspraken hield en waarop we blind konden varen.

W E R K I N U I T V O E R I N G

De rubrieken

De lezer weet het: ALFA-nieuws heeft rubrieken, die overigens niet voor iedereen zo duidelijk zijn. Na tien jaar wordt het tijd de motivatie daarvoor nog eens te herhalen. De rubriek *Werk in uitvoering* was bedoeld om een situatie uit de praktijk te belichten, of een dagboek van een docent. In nummer 1 van 2000 legde Mie Sterckx bijvoorbeeld uit hoe je met één lucifer vijftien andere lucifers kunt optillen, niet omdat ze een goocheltruc wilde uitleggen maar ter illustratie van de taakgerichte aanpak.

De rubriek *Gevonden voorwerpen* is ons troetelkind. We zijn er zelf dol op, veel lezers ook, op die leuke, opmerkelijke, onverklaarbare of anderszins interessante voorvallen uit de praktijk, tekeningen, briefjes, die allemaal iets met lezen of taal leren te maken hebben. De rubriek *Onder de loep* geeft achtergrondinformatie over een bepaald aspect van het ANT2-onderwijs of over onderzoek. In het allereerste nummer in 1997 ging *Onder de loep* over elektronisch leren lezen en multimediaal oefenen om het leestempo te verhogen. Een veelgevraagde aflevering van *Onder de loep* was die waarin gefocust werd op Chinees en de Chinezen (1999). De aflevering over de uitkomsten van Jeanne's proefschrift: *Met ongeletterde ogen. Een analfabete kijkt op taal en schrift* (2002) werd overgenomen in LES.

De rubriek *Uit het veld* was bedoeld

voor vragen uit het veld, waarop door collega-docenten, deskundigen of de redactie geantwoord kon worden. De eerste vraag luidde: 'Mijn leerlingen werken plezierig met de leesboekjes 1 t/m 6 van *Lezen doe je overal*. Vanaf boekje 7 begrijpen de leerlingen de teksten in dat boekje niet meer zo goed. Hoe kan ik dat oplossen?'

Langzamerhand is deze rubriek ook de plaats geworden voor inzendingen uit het veld, zonder dat daar direct een vraag achter zit.

Een taal centraal was een rubriek waarin steeds een taal belicht werd die gesproken wordt door een grote groep nieuwkomers in Nederland. Zo werd Somalisch belicht, maar ook Tigrinya (de belangrijkste taal van Eritrea), Turks, en Pashto. Een overzicht van de talen is te vinden in nummer 4 (2002). Sinds 2001 verschijnt er in ieder nummer een verhaal in de rubriek *Krant in de klas*. De opzet was om een verhaal te presenteren dat geschikt is voor beginnende lezers en afkomstig is uit de culturen van alfabetiseringscursisten, juist omdat zij al zoveel nieuws te verwerken krijgen. Die verhalen worden veel voorgelezen in alfagroepen en zelf gelezen in groepen op A1-niveau. De herkenning is er bijna altijd, maar niet voor moedertaalsprekers en dus schrijft Ria van Adrichem ook van tijd tot tijd een verhaal dat meer geschikt is voor de NT1-groep. Sinds 2003 voorziet Conny van der Neut ieder verhaal van een tekening.

We zullen niet alle rubrieken zo doorlopen, maar de *Multimediahoek* was geen blijvertje, de *Rekenhoek* verschijnt regelmatig maar niet in ieder nummer en dat is ook het geval voor de rubriek *Kaders*, waarin van alles gemeld wordt wat te maken heeft met wet- en regelgeving en waarin beleid kritisch gevolgd wordt. In *Gelezen* doen we verslag van relevante wetenschappelijke literatuur of van handboeken, en soms van literatuur waarin analfabeten een rol spelen. Al enige jaren volgen we ook wat er in diverse andere landen aan alfabetisering gedaan wordt. Dat kunnen landen zijn als Burkina Faso (2001) of Oost-Timor (2006), maar ook Suriname, Spanje of Zweden. Sinds vorig nummer hebben we die artikelen ondergebracht in de rubriek *Van over de grens*.

Thema's

De rubrieken geven al enigszins de thema's weer die in ALFA-nieuws aan de orde zijn geweest. In de beginjaren stonden vooral de ISK-leerling en de minderjarige asielzoeker centraal. Het lesmateriaal en de organisatie van lessen aan deze doelgroep was het onderwerp van discussie. Vragen als: wanneer kan een analfabete leerling door naar de reguliere NT2-groep, is technisch lezen voldoende of moet een leerling ook kunnen begrijpen wat hij leest, gaven aanleiding tot principiële discussies (1999, 1).

Ook de 'methodenstrijd' kreeg aan-

dacht in die jaren. Ik bedoel daarmee de discussie tussen voorstanders van de globaal-functionele methode *Alfa* en de voorstanders van de structuurmethode 7/43, die tegenwoordig vaak naast elkaar gebruikt worden.

De laatste jaren is de methodische discussie overgegaan in de discussie over de inburgering en de eisen die deze stelt aan analfabeten. Analfabete minderjarige asielzoekers zijn er vrijwel niet meer, ISK's of taalklassen evenmin. In de volwasseneneducatie is de aandacht voor het portfolio daarvoor in de plaats gekomen en functionele vaardigheden zijn de graadmeter geworden. Leren lezen en schrijven moet vooral in dienst staan van die functionele vaardigheden. We zijn daar misschien wel een beetje in doorgeschoten in Nederland, want wat mij betreft mag het leren lezen een doel op zich zijn en blijven, zonder dat daar een functioneel doel achter zit. Het is natuurlijk belangrijk dat analfabete vrouwen hun werk als koekjesbaksters na een alfabetiseringscursus aan de machine kunnen voortzetten, maar er moet voor gewaakt worden dat ze niet alleen de voor hun vak relevante taal leren.

In *ALFA-nieuws* zijn we daarom ook doorgegaan met het geven van achtergronden, over de invloed van de eerste taal, over de cognitieve verschillen tussen geletterden en ongeletterden, over factoren die succesvol leren bepalen en over hoe feedback begrepen wordt, om maar enkele voorbeelden te noemen.

En dat blijven we naast alle informatie over toets- en materiaalontwikkeling in de toekomst ook doen.

Nieuwe ontwikkelingen

In de winter van 2001-'02 organiseerde *ALFA-nieuws* in samenwerking met ROC's in Alkmaar, Almelo en Rotterdam weer studiedagen voor alfabetiseringsdocenten en weer was de belangstelling zeer groot. Het is duidelijk dat er een behoefte was en is aan studiedagen en cursussen op dit terrein. Gelukkig zijn deze initiatieven overgenomen door de Beroepsvereniging van NT2-docenten, met name door de werkgroep Alfabetisering. Ook buiten Nederland zijn er contacten gelegd met wetenschappers en docenten op het terrein van alfabetisering en tweedetaalverwerving, omdat onderzoeksresultaten betreffende laagopgeleiden duidelijk anders zijn dan die van hoogopgeleide leerders, waarop het meeste taalverwervingsonderzoek is gebaseerd. In 2005 werd in Tilburg dan ook voor het eerst een internationaal symposium gehouden waarin wetenschappers, docenten en beleidsmakers elkaar ontmoetten. In 2006 werd het tweede LESLLA (Low-Educated Second Language Literacy Acquisition) symposium gehouden in Virginia en onlangs in Newcastle het derde (www.leslla.org). Het doel van deze symposia is uitwisseling van kennis, onderzoeksresultaten en andere ideeën op het gebied van laaggeletterden, maar

ook om gevraagd of ongevraagd advies uit te kunnen brengen over onderwijs aan analfabeten en laagopgeleiden.

De tien-jaar-ALFA-nieuws-quiz

1. Wat is een elektronische letterbak en wie gebruikt die?
2. In welk lesmateriaal ligt de Tuinstraat?
3. Welke cursiste schreef een brief aan Nederland?
4. Waar trof Sara een kakkerlak aan?
5. Waar worden leereilanden gevonden?
6. Welke analfabeet was bijzonder ingeburgerd en avant la lettre?
7. Welke leestaken zijn te moeilijk voor de meeste werknemers in de wasserij?
8. Wie plaagden een vermoeide hoedenkoopman?
9. Welk woord is het langst volgens de echte analfabeet: tilifizyun of mahal (televisie of kamer)?
10. Wat is het gewone Nederlandse woord voor 'kopieertanden'?

Alle antwoorden zijn te verkrijgen door het lezen van tien jaar *ALFA-nieuws*. U kunt de antwoorden insturen naar de redactie (inekevandecraats@casema.nl). Inzendingen die voor 31 december 2007 binnen zijn, dingen mee naar een kleine prijs.